

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 5 maja 2016 r.

Pozycja 358

POSTANOWIENIE z dnia 27 kwietnia 2016 r. Sygn. akt Ts 19/16

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Piotr Pszczółkowski – przewodniczący i sprawozdawca
Leon Kieres
Julia Przyłębska,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.J. w sprawie zgodności:

- 1) art. 394 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 176 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) art. 767 § 4 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 45 ust. 1 w związku z art. 64 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

1. W skardze konstytucyjnej, sporządzonej przez adwokata ustanowionego pełnomocnikiem z urzędu oraz wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 14 stycznia 2016 r. (data nadania), M.J. (dalej: skarżący) zarzucił niezgodność: (1) art. 394 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U.2014.101, ze zm.; dalej: k.p.c.) z art. 176 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji; (2) art. 767 § 4 k.p.c. z art. 45 ust. 1 w związku z art. 64 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji.

2. Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującym stanem faktycznym:

2.1. Postanowieniem z września 2014 r. Sąd Rejonowy w T. oddalił skargę skarżącego na zaniechanie Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w K., polegające na niezawiadomieniu wierzyciela o przedłożeniu przez dłużnika (czyli skarżącego) dokumentu wskazującego na samodzielne uregulowanie roszczenia przez dłużnika, a także na zaniechanie ograniczenia zajęć komorniczych. Odpis tego orzeczenia został skarżącemu doręczony 24 października 2014 r.

2.2. W dniu 29 października 2014 r. skarżący złożył wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia postanowienia z czerwca 2014 r., który został oddalony postanowieniem Sądu Rejonowego w T. z listopada 2014 r. W uzasadnieniu sąd ten wskazał, że na postanowienie w przedmiocie skargi na zaniechanie komornika w postaci niezawiadomienia wierzyciela o przedłożeniu przez dłużnika dokumentu wskazującego na samodzielne uregulowanie roszczenia przez dłużnika, a także na zaniechanie ograniczenia zajęć komorniczych; orzeczenie takie – w myśl art. 357 k.p.c. – nie podlega zatem pisemnemu uzasadnieniu. Odpis tego postanowienia został doręczony skarżącemu 5 grudnia 2014 r.

2.3. Zażalenie skarżącego na postanowienie z listopada 2014 r. zostało oddalone przez Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z czerwca 2015 r., którego odpis został skarżącemu doręczony 24 sierpnia 2015 r.

3. Zdaniem skarżącego art. 394 § 1 oraz art. 767 § 4 k.p.c. są niezgodne z przywołanymi w skardze wzorcami konstytucyjnymi przez to, że w zakresie postępowania w przedmiocie rozpoznania skargi dłużnika na zaniechanie komornika, a także na zaniechanie ograniczenia zajęć komorniczych, nie przewidują środka zaskarżenia. Ponadto w uzasadnieniu skargi, skarżący stwierdził, że „wbrew podstawowym zasadom jawnego procesu w demokratycznym państwie prawa, orzeczenia wydawane w przedmiocie skarg na czynności komornika nie są w żaden sposób uzasadniane”.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 77 ust. 1 w związku z art. 81 ust. 1 *in fine* ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.1064, ze zm.; dalej: ustawa o TK) skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, podczas którego Trybunał Konstytucyjny bada, czy w sprawie nie zachodzą przesłanki odmowy nadania skardze dalszego biegu, o których mowa w art. 77 ust. 3 ustawy o TK.

2. Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że analizowana skarga konstytucyjna nie spełnia konstytucyjnych i ustawowych kryteriów warunkujących jej merytoryczne rozpoznanie.

3. Trybunał odniósł się do przedmiotów kontroli wskazanych w skardze i ich związku z orzeczeniem, z którego wydaniem skarżący łączy naruszenie przysługujących mu konstytucyjnych praw, tj. postanowieniem Sądu Okręgowego w K. z 30 czerwca 2015 r. Skarżący zaskarżył bowiem regulacje dotyczące kwestii zaskarżalności postanowienia sądu oddalającego skargę na czynności komornika (art. 394 § 1 oraz art. 767 § 4 k.p.c.).

3.1. Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, prawo złożenia skargi konstytucyjnej przysługuje każdemu, czyje konstytucyjne prawa lub wolności zostały naruszone w wyniku wydania w jego sprawie ostatecznego rozstrzygnięcia, opartego na niezgodnym z Konstytucją przepisie ustawy lub innego aktu normatywnego. Przesłanki dopuszczalności rozpoznania zarzutów przedstawionych w skardze konstytucyjnej zostały doprecyzowane w art. 64-66 ustawy o TK. W myśl art. 64 tejże ustawy, skarga konstytucyjna może być wniesiona po wyczerpaniu drogi prawnej, o ile droga ta jest przewidziana, w ciągu trzech miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia. Skarga – poza spełnieniem wymagań dotyczących pisma procesowego – powinna zawierać m.in. dokładne określenie ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach

lub prawach albo obowiązkach określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją. Wyrok, decyzję lub inne rozstrzygnięcie wydane na podstawie zakwestionowanego aktu normatywnego załącza się do skargi (art. 65 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy o TK).

3.2. Wyczerpanie drogi prawnej jest warunkiem koniecznym z punktu widzenia subsydiarności skargi konstytucyjnej. Tradycyjnie rozumiane jest ono w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego jako skorzystanie przez skarżącego z przysługujących mu zwyczajnych środków odwoławczych. Innymi słowy, skarżący musi w toku instancji wykorzystać dostępne mu zwykle środki prawne, zapobiegające uzyskaniu przez orzeczenie waloru prawomocności. Jak zauważył Trybunał w postanowieniu z 17 grudnia 2009 r. w sprawie Ts 68/08 (OTK ZU nr 6/B/2009, poz. 449): „oznacza to, z jednej strony, że skarga konstytucyjna jest niedopuszczalna, jeżeli orzeczenie stało się prawomocne wskutek zaniechania wniesienia zwykłego środka zaskarżenia lub nie został on rozpoznany z przyczyn formalnych leżących po stronie skarżącego; z drugiej zaś – że prawo wniesienia skargi konstytucyjnej powstaje z chwilą doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku lub postanowienia, nawet jeżeli – w danych okolicznościach – możliwe byłoby jego wzruszenie przy pomocy środków nadzwyczajnych: skargi kasacyjnej czy skargi o wznowienie postępowania”. Uprawomocnienie nadaje rozstrzygnięciu walor ostateczności w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji.

3.3. Skarżący powinien wskazać prawomocne rozstrzygnięcie, które zostało wydane w oparciu o zaskarżony akt normatywny. Tylko regulacja prawna, która była podstawą ostatecznego orzeczenia odnoszącego się do praw lub wolności skarżącego może być przedmiotem skargi, która – w przeciwnym wypadku – nabrałaby charakteru *actio popularis* (por. postanowienia TK z: 10 marca 2010 r., Ts 221/08, OTK ZU nr 3/B/2010, poz. 171; 14 czerwca 2010 r., Ts 123/09, OTK ZU nr 6/B/2010, poz. 442 oraz 27 lipca 2010 r., Ts 115/09, OTK ZU nr 1/B/2011, poz. 39).

Owo wskazanie nie jest jednak czysto techniczną czynnością. Jak zauważył Trybunał w postanowieniu z 14 maja 2003 r. w sprawie Ts 56/02 (OTK ZU nr 2/B/2003, poz. 91): „nie chodzi (...) o wskazanie jakiegokolwiek – podjętego w toku postępowania – orzeczenia sądu, ale takiego, które nadać mogło ostateczny charakter merytorycznemu rozstrzygnięciu o konstytucyjnych prawach lub wolnościach skarżącego, wydanemu na podstawie zakwestionowanych w skardze przepisów”. Innymi słowy, chodzi o władcze rozstrzygnięcie, które ostatecznie – i choćby pośrednio – określa sytuację prawną skarżącego i ma znaczenie dla realizacji jego uprawnień. Modyfikację położenia prawnego jednostki Trybunał Konstytucyjny tradycyjnie ujmuje w kategoriach „pogorszenia” (por. postanowienia TK z: 17 grudnia 1997 r., Ts 22/97, OTK ZU nr 1/1998, poz. 10; 12 sierpnia 1998 r., Ts 62/98, OTK ZU nr 5/1998, poz. 73; 13 października 1998 r., Ts 117/98, OTK ZU nr 3/1999, poz. 43; 4 grudnia 2000 r., SK 10/99, OTK ZU nr 8/2000, poz. 300; 7 sierpnia 2001 r., Ts 68/01, OTK ZU nr 8/2001, poz. 296 oraz 26 maja 2008 r., SK 8/08, OTK ZU nr 4/A/2008, poz. 72).

3.4. Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że wymóg wyczerpania drogi prawnej – odnośnie do badania konstytucyjności art. 394 § 1 oraz art. 767 § 4 k.p.c. – nie został spełniony przez skarżącego.

Skarżący kwestionuje zgodność przywołanych wyżej przepisów w zakresie, w jakim nie przewidują one możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie sądu oddalające skargę na czynności komornika polegające na zaniechaniu podjęcia stosownej czynności (*in casu*: niezawiadomienie wierzyciela o przedłożeniu przez dłużnika dokumentu wskazującego na samodzielne uregulowanie roszczenia względem wierzyciela oraz zaniechanie ograniczenia

zająć komorniczych), z art. 176 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji (odnośnie do art. 394 § 1 k.p.c.) oraz art. 45 ust. 1 w związku z art. 64 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji (odnośnie do art. 767 § 4 k.p.c.).

Analiza przytoczonych w uzasadnieniu skargi konstytucyjnej elementów stanu faktycznego wskazuje, że skarżący nie uzyskał ostatecznego orzeczenia wydanego na podstawie kwestionowanych art. 767 § 4 lub art. 394 § 1 k.p.c. Zaniechanie to wyklucza możliwość merytorycznego rozpoznania niniejszej skargi konstytucyjnej. Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego dla zbadania zgodności z Konstytucją przepisów zamykających drogę sądową bądź wykluczających dopuszczalność wniesienia do sądu określonego środka prawnego konieczne jest uprzednie uzyskanie orzeczenia w przedmiocie odrzucenia niedopuszczalnego z mocy prawa środka. Dopiero dysponując takim orzeczeniem, skarżący mógłby dochodzić stwierdzenia naruszenia prawa do sądu (por. postanowienia TK z: 15 grudnia 2009 r., Ts 173/08, OTK ZU nr 1/B/2010, poz. 25; 19 marca 2010 r., Ts 157/09, OTK ZU nr 4/B/2010, poz. 290; 21 czerwca 2010 r., Ts 243/09, OTK ZU nr 6/B/2010, poz. 454 oraz 6 lipca 2011 r., Ts 154/10, OTK ZU nr 4/B/2011, poz. 318).

3.5. Dla merytorycznej oceny zarzutów skarżącego konieczne było zatem wniesienie (w terminie tygodnia od doręczenia postanowienia Sądu Rejonowego w T. z września 2014 r. – art. 394 § 2 k.p.c.) zażalenia na postanowienie oddalające skargę na czynności (zaniechanie) komornika. Choć w analizowanym stanie faktycznym nie budziło wątpliwości, że skarżącemu nie przysługiwało zażalenie, nie powinien był on – mając w perspektywie postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym – zrezygnować z tego środka zaskarżenia. Tylko w ten sposób mógł bowiem doprowadzić do wydania, w oparciu o kwestionowaną regulację, postanowienia o odrzuceniu zażalenia, a tym samym do „ujawnienia” przedmiotu skargi konstytucyjnej.

Zachowanie skarżącego zasadniczo różniło się od opisanego wyżej modelowego *modus procedendi*. Określenie przedmiotu skargi zostało przezeń „wymuszone” – bezcelowym z punktu widzenia toczącego się postępowania – wnioskiem o sporządzenie uzasadnienia postanowienia o oddaleniu skargi na zaniechanie komornika. Dopiero w uzasadnieniach postanowień Sądu Rejonowego w T. z listopada 2014 r. oraz Sądu Okręgowego w K. z czerwca 2015 r. zawarto informację, że skarżącemu nie przysługuje zażalenie na postanowienie oddalające skargę na czynności (zaniechania) komornika, dlatego też orzeczenie takie nie podlega uzasadnieniu.

3.6. Na gruncie stanu faktycznego poprzedzającego wniesienie analizowanej skargi konstytucyjnej Trybunał stwierdza, że kwestionowane przez skarżącego art. 767 § 4 oraz art. 394 § 1 k.p.c. nie były normatywną podstawą dwóch postanowień (wydanych odpowiednio przez Sąd Rejonowy w T. i Sąd Okręgowy w K.), z którymi skarżący wiąże naruszenie swoich konstytucyjnych praw i wolności; przepisy te nie determinowały treści tych rozstrzygnięć. Nieuzyskanie przez skarżącego ostatecznego orzeczenia opartego na normie nieprzewidującej „procedury odwoławczej” co do postanowienia sądu oddalającego skargę na czynności komornika sprawia, że analizowana skarga – w zakresie, w jakim dotyczy badania konstytucyjności art. 767 § 4 oraz art. 394 § 1 k.p.c. – nie odpowiada wymaganiom określonym w art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz w art. 64 ustawy o TK.

3.7. W związku z powyższym Trybunał odmówił nadania dalszego biegu skardze – w zakresie badania konstytucyjności art. 394 § 1 oraz art. 767 § 4 k.p.c. – na podstawie art. 77 ust. 3 pkt 4 *in fine* ustawy o TK ze względu na niedopuszczalność wydania orzeczenia.

4. Jedynie na marginesie Trybunał postanowił odnieść się do argumentu skarżącego w przedmiocie niekonstytucyjności braku obowiązku sporządzenia uzasadnienia pisemnego

postanowienia oddalającego skargę na czynność komornika.

Należy przypomnieć, że problem ten był już przedmiotem oceny zgodności z Konstytucją. W wyroku z 22 października 2013 r. o sygn. SK 14/11 (OTK ZU nr 7/A/2013, poz. 101) Trybunał Konstytucyjny orzekł bowiem, że „art. 357 § 2 zdanie drugie w związku z art. 13 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.) w zakresie, w jakim nie przewiduje obowiązku sporządzenia przez sąd uzasadnienia postanowienia rozstrzygającego skargę na czynności komornika, na które nie przysługuje zażalenie, jest zgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”.

Sentencja tego wyroku została ogłoszona w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z 3 grudnia 2013 r. pod poz. 1427 i – zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji – ma moc powszechnie obowiązującą.

W uzasadnieniu tego orzeczenia, oceniając zgodność z Konstytucją kwestionowanych przepisów w kontekście prawa do sądu i zasady proporcjonalności Trybunał zestawiał prawo do informacji o motywach orzeczenia w przedmiotowej sprawie z gwarancją sprawności i szybkości postępowania egzekucyjnego.

Trybunał wskazał, że uzasadnienie orzeczenia sądowego pełni różne funkcje, które jednak zależą od instancji, w której toczy się postępowanie, przedmiotu orzeczenia i formy uzasadnienia (ustne lub pisemne). W przypadku rozpoznawania przez sąd rejonowy sprawy zainicjowanej skargą na czynności komornika i wydania postanowienia, które nie podlega zaskarżeniu, główną rolę odgrywa funkcja informacyjna uzasadnienia w stosunku do strony postępowania. W postępowaniu egzekucyjnym sąd nie rozstrzyga sporu między stronami, lecz dąży do zapewnienia skuteczności już wydanemu rozstrzygnięciu. Dlatego też szczególnego znaczenia nabierają postulaty efektywności i szybkości egzekucji, zwłaszcza gdy wierzyciel uzyskał tytuł egzekucyjny często po długotrwałym i kosztownym procesie. Prawo do sądu obejmuje również postulat rozsądnych ram czasowych egzekucji prawomocnych wyroków, które nie mogą pozostać niewykonywane.

Trybunał wskazał, że skarga na czynności komornika ma bardzo szeroki zakres zastosowania. W jednej sprawie egzekucyjnej strony mogą potencjalnie wnieść niedającą się z góry określić liczbę skarg na czynności komornika. Ustawodawca, pragnąc zadośćuczynić postulatowi szybkości postępowania wyznaczył sądowi orzekającemu tygodniowy termin na rozpoznanie skarg. Jednak uwzględniając wymagania proceduralne wskazane w art. 767 § 4 k.p.c. termin ten jest krótszy i wynosi w praktyce trzy dni. Biorąc pod uwagę przytoczone okoliczności, a także uwzględniając inne obowiązki orzecznicze sądu, należy stwierdzić, że konieczność sporządzenia pisemnego uzasadnienia każdego postanowienia rozstrzygającego skargę na czynności komornika, na które nie przysługuje zażalenie, powodowałaby nadmierne obciążenie dla sądu i wpływałoby na przedłużenie postępowania egzekucyjnego.

Trybunał stwierdził, że brak obowiązku sądu sporządzenia uzasadnienia postanowienia po rozpoznaniu skargi na czynności komornika może znaleźć usprawiedliwienie w ochronie praw i wolności innych osób żądających szybkiego i efektywnego zakończenia postępowania egzekucyjnego, a także porządku publicznego – sprawności funkcjonowania sądownictwa i wykonywania prawomocnych orzeczeń. W konsekwencji, obowiązek sporządzenia przez sąd uzasadnienia postanowienia w sprawie incydentalnej, mający jedynie funkcję informacyjną, wprowadzałby dysproporcję pomiędzy korzyściami wynikającymi z zadośćuczynienia tej funkcji, a utrudnieniami w realizacji innych wartości podlegających ochronie konstytucyjnej.

Z przedstawionych wyżej powodów postanowiono jak w sentencji.